

**Позакласне читання. Збірник
художніх творів : 4 кл**

КУПИТИ

Про книгу

У збірник увійшли художні твори українських і зарубіжних письменників, кращі зразки дитячого фольклору, поезії, легенди та міфи. Запропоновані твори допоможуть вчителю підібрати матеріал до уроків позакласного читання. Для учнів та вчителів початкових класів.

М.І. Чумарна

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

Збірник художніх творів

4 клас

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

УДК 821.161.2(075.2)
ББК 84(4УКР)я71
Ч 90

Чумарна М.І.

Ч 90 Позакласне читання. Збірник художніх творів : 4 кл. / М.І. Чумарна. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2022. — 112 с.

ISBN 978-966-10-6976-2

У збірник увійшли художні твори українських і зарубіжних письменників, кращі зразки дитячого фольклору, поезії, легенди та міфи. Запропоновані твори допоможуть вчителю підібрати матеріал до уроків позакласного читання.

Для учнів та вчителів початкових класів.

УДК 821.161.2(075.2)
ББК 84(4УКР)я71

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

Навчальне видання
ЧУМАРНА Марія Іванівна

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ
Збірних художніх творів
4 клас

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Оксана Базан*
Обкладинка *Аліни Воронкової*
Комп'ютерна верстка *Галини Телев'як*
Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 01.12.2020. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 6,51. Умовн. фарбо-відб. 6,51.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-6976-2

© Навчальна книга — Богдан, 2022

СВІТ НАРОДИВСЯ ДЛЯ МЕНЕ

УКРАЇНСЬКА «КНИГА ВЕЛЕСА» ПРО ТВОРЕННЯ СВІТУ

У давній українській книзі, написаній на дерев'яних дощечках, яку назвали «Книгою Велеса», розповідається, що невидимий простір, з якого з'явилося життя, у наших далеких предків називався Навою. Нава — вічна і безмежна, а посеред неї Дажбог (Бог-Творець) таємно уклав Праву — закон, за яким створений світ. А Правда у нашому земному світі — відображення цього закону в житті людей.

Ява — це наш земний світ, у якому все змінюється, все відмирає і народжується знову. У Яві є пори року, в ній є час, який відлічує життя людей, рослин і тварин. Завершивши земне життя, всі істоти й людські душі знову повертаються в Наву.

У книзі сказано: Дажбог створив яйце, що є зорею-сонцем, яке світить нам у темряві, і в тій темряві повісив нашу землю. А зорі, які ясно сіяють на небі, є душами наших пращурів, що живуть в Ірію.

Є СВІТ ВЕЛИКИЙ, Є ЩЕ Й СИНЄ МОРЕ

Українська колядка

Є світ великий, є ще й синє море,
на тих синіх морях росте чемерушка,
на тій чемерушці три голуби сидять,
три голуби сидять та радочку радять.
Один голуб каже:
— Я ся пуцу в море.
Другий голуб каже:
— Винесу пісочку.
Третій голуб каже:
— Я його розсію,
я його розсію на чотири частки:

першая часточка — світаннячко ранне,
другая часточка — сонце праведненьке,
третья часточка — ясен місяченько,
четверта часточка — дрібен дощик сіє.

Світаннячко каже:

— Нема понад мене,
як я засвітаю — весь мир утішаю.

А сонечко каже:

— Нема понад мене:
ой-бо як я зйду в неділю раненько,
обігрую же я та гори й долини,
гори та й долини, та й всі полонини,
усі лляні дзвони, та в церквах престоли.

Місяченько каже:

— Нема понад мене:
ой-бо як я зйду темненької ночі,
обсвічу же я військо у залозі,
військо у залозі, гості у дорозі,
та всю звірку в лісі, та всю птицю в стрісі.

Дрібен дощик каже:

— Нема понад мене:
ай бо як я спаду та три рази в маю,
мною радується жито і пшениця,
жито та й пшениця, всякая пашниця.

УКРАЇНСЬКА ЗАГАДКА ПРО ЧАС

Дуб-дуб довговік,
на ньому дванадцять гіллів,
на кожній гілці по чотири гнізда,
а у кожному гнізді по сім яєць,
і кожному ім'я є.

ПОХОДЖЕННЯ НЕБА І ЗЕМЛІ

Давньокитайський міф

Колись давно, як ще не було ні неба, ні землі, було собі велетенське яйце, що плавало посеред Нічого. У тому яйці багато тисяч літ спав велетень Паньгу. Він важко дихав і помалу ріс.

Минуло аж вісімнадцять тисяч років, поки велетень Паньгу нарешті прокинувся. Він так виріс, що йому стало тісно в яйці. Розглянувшись довкола, Паньгу не побачив нічого: довкола були тільки морок і тиша.

Довго сумував і роздумував Паньгу, але врешті намацав біля себе сокиру, яку хтось поклав поряд із велетнем. Хтось, хто знав, для чого те яйце і народжений велет, що має бути далі та як діяти велету.

Схопив Паньгу сокиру, ударив по шкаралущі яйця — і воно вмить розколося. Усе легке, що було всередині, тут же піднялося вгору, а все важке опустилося вниз.

Так утворилися небо і земля. А Паньгу став поміж ними і своєю головою підпер небо.

Щодня Паньгу трішки підростав — і небо піднімалося вище на три кілометри.

Минуло ще вісімнадцять тисяч літ — небо піднялося високо, земля збільшилася і потовщала, а тіло Паньгу виросло до небачених розмірів. Так стояв велетень між небом і землею, не даючи їм знову злитися і перетворитися в хаос, як це було у яйці.

Пройшло дуже багато часу — і врешті земля стала такою великою і твердою, а небо таким високим і далеким, що вони уже не могли злитися і стати нічим.

А Паньгу тримав небо так довго, що й не помітив, як його тіло налилося втомою. Як усе живе, що має свій початок і кінець, тіло Паньгу врешті упало на землю і померло.

Зітхання, що вирвалося востаннє з уст Паньгу, перетворилося у вітер і хмари, голос його став громом, ліве око засяяло сонцем на небі, а праве стало місяцем. Руки та ноги, розкинувшись на землі, утворили чотири сторони світу, а також породили п'ять

найбільших гір. Кров Паньгу розтеклася по землі ріками, його жили стали дорогами, а плоть велета стала живильним ґрунтом для рослин і дерев, що виростили з його волосся. Те, що залишилося від осяйної шкіри Паньку, стало зоряним небом, а зуби та кості його пішли у землю і перетворилися в дорогоцінні метали, перли та самоцвіти. А піт з його тіла перетворився на дощ і росу.

Так віддав себе Паньгу землі і небу, аби стали вони джерелом життя і краси, аби світ ніколи не повертався в хаос, а ріс і видозмінювався.

Що тобі сподобалося у давньокитайському міфі?

Чи можеш ти придумати власну казку про велета, що підпирає небо своїми плечима?

До речі, в давнину на наших землях, у Греції та в інших давніх краях велетів, які підпирають небо, ще називали атлантами. Коли пройдеши вулицями старовинного міста Львова, то побачиши їхні скульптурні зображення: львівські атланти тримають на своїх плечах балкони та дахи будинків.

ВЕЛИКИЙ ПТАХ, ЩО НАРОДИВ СВІТ

З єгипетської міфології

Єгиптяни багатьох своїх богів — творців світу — уявляли схожими на птахів. На великому престолі всіх богів сидів бог-батько — Птах-Нун, що створив зі своїх думок бога Атума, а поряд із ним — Птах-Наунет: мати, що народила Атума. Атум сотворив дев'ять богів, які дали імена всім речам. Ці дев'ять богів створили зір очей, слух вух, дихання носа, щоб вони передавали все серцю, бо від нього виходить всіляке знання, а мова відгукується на те, що задумане серцем.

Великий і могутній бог Птах передав власну силу всім богам через своє серце і мову. І увійшов бог Птах через серце і мову у тіла всіх богів та людей, всіх тварин і всього сотвореного, бо все задумане ним виконується за бажанням його.

Саме так народилось дев'ять богів, і кожне божественне слово виникло із того, що задумало серце і сказала мова.

І було сказано про Птаха: «Той, хто створив усе суще і всіх богів».

І співали йому гімни: «Ти прогнав морок і небуття промінням своїх очей, що пливуть, наче човни, по небу. Очі твої рухаються вдень і вночі, твоє праве око — сонце, твоє ліве око — місяць».

Чи звернув ти увагу, що все найважливіше у світі було створене завдяки мові?

Що схожого ти помітив з давньокитайським міфом?

ЯК З'ЯВИЛАСЯ ЗЕМЛЯ

Із розповідей індіанців-гуронів

Спочатку не було нічого, окрім води. Тільки широке-широке море простягалось на всі чотири сторони світу. Його єдиними мешканцями були тварини, що жили на воді, під водою чи літали у повітрі.

Одного дня із неба упала прекрасна жінка. Дві полярні птиці гагари пролітали неподалік, побачили вони жінку і підхопили її. Але ноша була занадто важка для двох маленьких гагар. Злякалися птиці, що не втримають вони дорогоцінну ношу, упустять в море — і вона потоне.

Голосно закликали гагари на допомогу. На пташиний клич обізвалося все живе. Стали радитися, як врятувати небожительку.

Велика Морська Черепаха сказала:

— Опустить її на мою спину. Нікуди вона з моєї спини не впаде.

Гагари так і зробили.

Потім рада звірів стала радитись, як бути далі. Мудра Морська Черепаха сказала, що жінці для життя необхідна земля.

Усі звірі по черзі стали пірнати на морське дно, але ніхто до нього так і не досягнув. Останньою пірнула Жаба.

Пройшло дуже багато часу, поки Жаба з'явилася на поверхні вод і принесла жменьку землі. Цю землю вона віддала жінці. А жінка розсипала її по спині Черепахи та розрівняла землю.

Так виникла суша.

Із часом на цій суші зазеленіла трава, вирости дерева, потекли ріки.

Жінка народила дітей. І діти почали жити на розквітлій землі.
А земля і досі тримається на спині Великої Черепахи.

Як ти назвеш цю оповідку: міфом, казкою, легендою чи переказом?

Що в ній, на твою думку, є правдивим, а що — вигаданим?

СТАРОДАВНЯ АСТРОНОМІЯ

Людині завжди було цікаво, як влаштований світ, у якому вона живе. Піднімаючи голову, вона бачила таємничий зоряний намет і, звичайно ж, намагалася уявити собі, що таке зірки, Місяць, Сонце...

Звідки взялися небесні світила і наша Земля?

Відповіді на ці питання довелося шукати тисячі років.

А починалося дослідження космосу так. Наші далекі предки стали помічати, що прихід тепла або холоду, дозрівання плодів і в'янення природи, розливи річок і посуха пов'язані з положенням на небі Сонця та деяких яскравих зірок.

Першими наукові відкриття в астрономії зробили жерці Вавилону. Вони навчилися передбачати появу деяких небесних об'єктів. Стародавні єгиптяни вмели віщувати затемнення. А вчені Стародавнього Китаю першими виявили плями на Сонці та склали перший зоряний каталог. До нього увійшло 800 найяскравіших зірок.

Знання про положення на небі Сонця, планет і яскравих зірок із глибокої давнини використовувалися людьми для передбачування погоди. Це було важливо для землеробства. Перші наукові відкриття в галузі астрономії були зроблені понад 4 500 років тому!

Із книги «Найцікавіше про космос»

Я НАРОДИВСЯ ДЛЯ СВІТУ

МАМИНЕ СЛОВО

Я в світ прийшов із маминого слова,
пробився, наче із яйця, пташа.
Та наді мною шкаралуца нова —
і в ній тепер живе моя душа.

То — космосу яйце. Я бачу в ньому
вогненні тріщини, коли заграє грім,
та не дійду ніколи до пролому,
що міг би стати виходом моїм.

Вертаюся до рідного порога,
будую над собою укриття...
Від матері до матері дорога —
це просто називається — життя!

Дмитро Павличко

МАМІ СТВОРИЛА ЛЮДИНУ

Із шумерської міфології

Зібралися всі боги неба і землі та вирішили, що настав час з'явитися комусь, хто буде порядкувати у народженому світі. Покликали богиню, Повивальницю Божу, наймудрішу Мамі.

— О прамати, творителько люду! Сотвори людину, хай наш тягар вона носить!

Мамі своєю слиною замісила глину, в яку боги додали своєї крові, а наймудріший із богів вклав свій розум.

— Я звільнила вас усіх від праці, ваші кошики віддала людині, — сказала вона богам.

— Перше Матір'ю тебе ми звали, тепер ім'я твоє — Володарка Божя! — радісно сказали боги.

Тоді рушили боги до оселі долі, де зібралися всі богині народжень. Богиня Мамі почала мовити заклинання, а тоді взяла

по сім шматків глини — і створила сім чоловіків та сім жінок.
І кожному дала його долю.

Так почався рід людський.

СВІТ — ЦЕ СПРАВЖНІСІНЬКЕ ДИВО

Золото сонця — у клена,
посмішка неба — у квітів.
Світ народився для мене,
я народився для світу!

Все мені радість дарує,
все мене гріє й навчає.
Серце щасливо мандрує
зоряним небом безкраїм.

Може, колись я зумію
зірку незнану відкрити,
може, здійсю свою мрію —
зможу на Місяць злетіти?

Світ — це справжнісіньке диво,
і не лише для героїв.
Може, насправді важливо
вирости справжнім собою.

Просто любити ці клени,
вміти усьому радіти,
світ пробудився для мене,
я пробудився для світу!

Марія Чумарна

ЛЕГЕНДИ І ПЕРЕКАЗИ

Колись давно, як на землі людей ще було мало, на Аравійському півострові жили кочові племена арабів — бедуїни, тобто степовики. У цих вмілих вершників кожна маленька дитина від

Кінець безкоштовного уривку.
Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію
КНИГИ.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ